HALİKARNASSOS'LU İKİ KADIN GLADYATÖR : AMAZON VE AKHİLLİA

Yunan mitolojisinin önemli figürlerinden biri olan Atalanta, antik devirde kadın sporcuların sembolü ve birçok sanat eserinin ilham kaynağı olmuştu. İnanışa göre, bir oğul sahibi olamayan babası, onu bir erkek gibi yetiştirmiş ve Atalanta, Kalydon'daki bir yabani domuzu okuyla vurması, güreşte Peleus'un sırtını yere getirmesi ve koşularda herkesi geride bırakmasıyla ünlenmişti.

Spor, Yunan ve Ro

Sicilya'daki bir Roma villasında ele geçen ünlü "Bikini Mozaik". Mozayiğin bulunduğu mekanın, kızlara ait bir spor yeri (gymnasium) olduğu sanılmaktadır.

malılarda eğitimin ve günlük yaşamın ayrılmaz bir parçasıydı. Ancak kadınlara bu konuda her zaman bazı kısıtlamalar getirildiği bilinmektedir. Örneğin, erkek bir tanrı olan Zeus'un onuruna düzenlenen Olympik yarışmalar yine erkeklerin tekelindeydi ve kutsal toprakları kirletecekleri gerekçesiyle evli kadınların seyrine bile kapalıydı. Ancak tuhaftır ki, bir savaş arabası veya bir atı olan bir kadın, bunları kullanacak bir erkek yarışmacı bulup da yarışmayı kazanırsa, Olympiyat şampiyonu ilan edilir ve bir heykeli dikilirdi. Nitekim Sparta kralının kızı olan Kyniska, M.Ö. 396 ve 392 yıllarındaki Olympiyatlara katılmış ve "dört atlı savaş arabası" yarışmasını kazanmıştı. Tarihçi Plutarkhos'a göre Kyniska bu yarışmalara, **«bu türden**

yarışmaların atletik yetenekle değil, para sayesinde kazanıldığını göstermek için» katılmıştı.

Sicilya'da bulunan ve M.S. 4. yüzyıla tarihlenen bir mozaik, kadınların genel olarak hangi türden spor dalları ile ilgilendiklerine ilişkin bilgiler vermektedir. Bu mozaik üzerinde koşu, disk atma, uzun atlama, top oyunları ve mızrak atma dalında spor yapan kadınlar tasvir edilmektedir. Bu kadınların hepsi birer bikini giydikleri için bu buluntuya **«Bikini Mozaik»** adı verilmektedir. Bazılarının ellerindeki çelenk ve palmiyeler, bu kadınların yarışma amaçlı spor yaptıklarına işaret etmektedir.

Öte yandan, günümüze ulaşabilen birkaç antik metin ve bazı yazıtlar bize kadın gladyatörler **(*gladiatrix*)** hakkında önemli bilgiler sağlamaktadır. Bu kaynaklardan öğrenmekteyiz ki, Romalılar M.S. 11 ve 19 yıllarında Senato'da aldıkları iki kararla **(*senatus consultum*)** özgür ya da senatör veya atlı sınıfına mensup genç kızların 20 yaşından önce sahneye ya da arenaya çıkmalarını yasaklamışlardı. Nihayet, imparator Septimius Severus, 200 yılında tüm özgür kadınların arenada gösteri yapmalarını yasakladı.

Antik yazarlara bakılırsa, Romalılara özgü bir eğlence aracı olan gladyatör döğüşlerinde gerek özgür ve gerekse köle kadınların da yer aldıkları anlaşılmaktadır. Örneğin, Romalı tarihçi Cassius Dio, imparator Nero'nun -daha sonra öldürttüğü- annesinin onuruna düzenlenen bir festival hakkında şunları yazmaktadır:

«Nero, annesi için, aynı anda beş ya da altı tiyatroda kutlanan ve birkaç gün süren g örkemli ve çok masraflı bir festival düzenledi. Bir başka etkinlik vardı ki bu en ayıplısı ve şaşırtıcı olanıydı: yalnızca atlı sınıfından değil, senatör sınıfından da bazı erkek ve kadınlar orkestrada, Circus'ta (stadium) ve Colosseum'da (amfitiyatro) görev aldılar; aynen alt tabaka insanları gibi! Kimi flüt çaldı ve pantomim eşliğinde dans etti veya tragedya ve komedyalarda rol aldı, kimi ise lyra eşliğinde şarkı söyledi. Bunlar, kimisi gönüllü, kimisi kendi istemleri dışında, ata binerek yarıştılar, vahşi hayvan öldürdüler ve gladyatör olarak döğüştüler»

.

Yine Cassius Dio, Nero'nun 66 yılında Armenia kralı adına düzenlediği bir gladyatör

gösterisinde Ethiopia'lı kadın, erkek ve hatta çocukların yer aldığından ve imparator Domitianus'un cüce gladyatörlerle kadın gladyatörleri birbirlerine karşı döğüştürmekten büyük zevk aldığından söz etmektedir.

Romalı biyografi ve tarih yazarı Suetonius'a göre, imparator Domitianus 88 yılında pahalı bir gösteri düzenlemiş ve burada kadınlar da yer almıştı:

Halikarnassos (Bodrum) kökenli olduğu ileri sürülen bu kabartmada, Amazon ve Akhillia adındaki iki kadın gladyatörün döğüş pozisyonu aldıkları görülmekte (British Museum)

«*Domitianus, Colosseum'da ve Circus'da çok pahalı eğlenceler düzenledi. Bu gösteriler sırasında, iki atlı savaş arabalarının yarışmalarına ek olarak, biri yaya askerlerin diğeri de atlıların katıldığı iki ayrı savaş, amphitiyatroda bir deniz savaşı, vahşi hayvan avı, kadın ve erkeklerin meşale ışığında yaptıkları gladyatör gösterileri sahneye konmuştu*» .

Antik yazarlardan edindiğimiz bu ikinci elden ve sınırlı bilgiler, bazı araştırmacıları kadın gladyatörlerin varlığı konusunda bazı tereddütlere sevketmekteydi. Ancak son zamanlarda ele geçmiş olan bazı arkeolojik buluntular, kadınların gerçekten gladyatör olarak döğüştüklerine işaret etmektedir. Örneğin, İngiltere (Londra) ve Almanya'daki (Trier) araştırmalarda ortaya çıkarılan iki mezarda ele geçen küçük buluntular, bu mezarların kadın gladyatörlere ait olduğunu göstermektedir.

Kadın gladyatörlerin varlığına ilişkin diğer bir kanıt, İtalya'daki Ostia kentinde bulunan ve M.S. 3. yüzyıla tarihlenen Latince bir yazıttır. Bu yazıtta, Hostilianus adındaki yerel bir bürokrat "*kadın döğüşü tertipleyen ilk kişi*
" olarak onurlandırılmaktadır (Bu durumda, imparator Septimius Severus'un M.S. 200 yılında getirdiği yasaklamaya rağmen kadınların gladyatör döğüşlerine katılmalarının engellenemediği anlaşılmaktadır).

Nihayet, kadın gladyatörlerin varlığına ilişkin en önemli ve inandırıcı kanıt, M.S. 1, ya da 2. yüzyıla tarihlenen bir mermer kabartmadır. Halikarnassos'da (Bodrum) bulunmuş olan ve şimdi British Museum'da teşhir edilen bu kabartmada, ellerinde bıçak ve kalkan bulunan iki kadın gladyatörün döğüş pozisyonunda betimlendikleri ve kasklarını giymeyip, onları yerde bıraktıları görülmektedir. Kabartmanın alt kısmında kadınların adları yer almaktadır: Amazon ve Akhillia. Bunlar olasılıkla onların arenada kullandıkları takma adlar olup, birincisi efsanevi kadın savaşçılar olan Amazonları, ikincisi de Troia savaşlarının kahramanlarından biri olan Akhilleus'u anımsatmaktaydı. Sahnenin en üst kısmında ise **«*Özgür bırakıldılar»*** şeklinde Grekçe bir ifade yer almaktadır. Gerek bu ifade ve gerekse onların yere bıraktıkları miğferler, kimi bilim adamlarına göre, onların başarılı bir gladyatörlük yaşamından sonra onurlu bir emekliliğe hak kazandıklarını göstermektedir. Ama bazı bilim adamları bu ifadenin
«
stantes missi
»
şeklindeki Latince teknik terim ile aynı anlamda olduğunu ve bu iki kadının uzun süren zor bir döğüş sonucu yenişemediklerini ve onurlu bir beraberlikle (dimdik, ayakta) ayrıldıklarını ileri sürmektedirler.

H. Malay

KISA KAYNAKÇA:

K. Coleman, "*Missio* at Halicarnassus", *Harward Studies in Classical Philology* 100 (2000), 487-500.

L. Robert, *Les gladiateurs dans l'Orient grec* (1971), 60-1, 188-9, no. 184.

N. B. Crowther, *Sport in Ancient Times* (2007), 146-153.